

สร้างเสริมความรู้การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่
เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงกลม
อำเภอปากชม จังหวัดเลย

Promote Knowledge, Develop Prototypes of Bamboo Woven Products to
Enhance the Grassroots Economy Elderly Group, Chiang Klom Subdistrict
Municipality, Pak Chom District, Loei Province

กุลขนิษฐ์ อติรุจโชติศิริ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Kunkhanit Adirutchotsiri

Loei Rajabhat University

Email: tt0962950391@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานไม้ไผ่ ของกลุ่มผู้สูงอายุมีอาชีพ และรายได้ เพื่อพัฒนาต้นแบบเครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มผู้สูงอายุและกำหนดแนวทาง การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นกลุ่มผู้สูงอายุ โดยการออกพื้นที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงกลม มีผู้สูงอายุเข้าร่วมโครงการจำนวน 50 คน ได้มีกิจกรรมการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ และมีการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์มาอบรมเพื่อให้ความรู้ในการออกแบบลวดลาย การเลือกสรรวัสดุที่เหมาะสมกับลายของผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ ซึ่งกลุ่มผู้สูงอายุได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินการตามความต้องการของกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มต้องการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปต่อยอดในการขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ต่อไป

คำสำคัญ: การส่งเสริมอาชีพ; กลุ่มผู้สูงอายุ; คุณภาพชีวิตและการส่งเสริมอาชีพกลุ่มผู้สูงอายุ

* ได้รับบทความ: 15 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 25 สิงหาคม 2568; ตอรับตีพิมพ์: 11 กันยายน 2568

Abstract

This academic article aims to develop the potential of knowledge transfer, local wisdom of bamboo weaving among the elderly group with occupation and income, to develop bamboo weaving prototypes among the elderly group and set guidelines. Strengthening local wisdom among the elderly by going to the Elderly Quality of Life. There have been activities to develop prototypes of 5 bamboo weaving machine products. Development and Career Promotion Center, Chiang Klom Subdistrict Municipality, with 50 elderly people participating in the project. And there is training to improve and develop the group's products by inviting product design experts to train to provide knowledge in pattern design and selection of materials suitable for product patterns. To add value to bamboo woven products, the elderly group has exchanged knowledge and implemented activities according to the group's needs and the group members want to train on how to develop products of higher quality in order to apply for community product standards in the future.

Keywords: Career Promotion; Elderly Group; Quality Of Life And Career Promotion for the Elderly

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวน 13 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20.08 ในขณะที่เด็กเกิดใหม่มีเพียง 5.18 แสนคน และคาดว่าประชากรไทยจะลดจำนวนลงเหลือ 60 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2585 (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2567) ซึ่งมีความสอดคล้องกับจำนวนประชากรในจังหวัดเลย ที่สำรวจในปี 2566 พบว่า จำนวนประชากรจำนวน 635,142 คน ซึ่งมีสัดส่วนเยาวชน คิดเป็นร้อยละ 9.42 และสัดส่วนวัยผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 20.49 เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่าสัดส่วนวัยผู้สูงอายุนั้นมากกว่า เยาวชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของจังหวัดเลย ซึ่งเป็นไปตามแนวโน้มทางสังคมของ Aging Society ของประเทศไทย (สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย, 2567) รวมถึงผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย จำนวน 899 คน (เทศบาลตำบลเชียงกลม, 2565) ยังคงต้องเผชิญกับหลากหลายปัญหาที่พบในหลายพื้นที่ ได้แก่ ปัญหาสุขภาพ เช่น โรคประจำตัว การเสื่อมถอยของร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ เช่น ความเหงา การถูกทอดทิ้ง และปัญหาทางสังคม เช่น การขาดรายได้ การเข้าถึงบริการต่าง ๆ

คุณภาพชีวิตมักตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อหรือแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตของคน ซึ่งจะต้องประกอบด้วย ภาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการการมีชีวิตที่ดีพร้อมในทุก ๆ ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น มีสุขภาพดี มีอิสระในด้านความคิด การกระทำ มีเป้าหมายของชีวิต คุณภาพชีวิตเป็นแนวคิดที่กำลังได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาประเทศ เนื่องจากคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรจะทำให้การพัฒนาในด้านต่าง ๆ สามารถกระทำได้ดีหรือประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็วคณะทำงานด้านคุณภาพชีวิตองค์การอนามัยโลก (WHOQOL Group 1995 อ้างถึงใน จันทนา สารแสง, 2561 : ประยูร อิมิวัตร์ และคณะ, 2562) ในประเทศที่เจริญแล้วมักจัดผู้สูงอายุนับจากอายุ 65 ปี ขึ้นไปหรือบางประเทศ อาจนิยามผู้สูงอายุตามอายุกำหนดให้เกษียณงาน (อายุ 50 หรือ 60 หรือ 65 ปี) หรือนิยามตามสภาพของร่างกายโดยผู้หญิงสูงอายุอยู่ในช่วง 45 - 55 ปี ส่วนชายสูงอายุอยู่ในช่วง 55 - 75 ปี (พัชรารักษ์ พัฒนะ, 2560)

ดังนั้น ปัจจัยสาเหตุดังกล่าวเป็นความท้าทายของรัฐบาลที่จะส่งผลด้านเศรษฐกิจสังคม รวมถึงความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชน ในทุกมิติที่รัฐจะต้องคุ้มครอง จัดระบบสวัสดิการ ความมั่นคงปลอดภัยรวมถึงระบบบริการสุขภาพที่เหมาะสม (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2567)

ความหมายและนิยามของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 คือ บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายขององค์การสหประชาชาติที่ว่าผู้สูงอายุ คือ ประชากรเพศชายและหญิงที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป (พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2561) ส่วนคุณภาพชีวิต (Quality of Life) คือ ภาวะความเป็นอยู่ที่ดีในด้านร่างกายและจิตใจของตนเองและสังคม (พวงทอง ไกรพิบูลย์, 2561) ดังนั้น คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (Elderly Persons' Quality of Life) หมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ที่ดีด้านกายและใจของบุคคลที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ จากการศึกษาคุณภาพชีวิต กลุ่มผู้สูงอายุปัจจัยที่สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ความสมบูรณ์ทางกาย การได้รับการสนับสนุนสิ่งของและการรู้จักตนเองพัฒนาตนเอง (วิหมา ธรรมเจริญและคณะ, 2562) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับยุพา ทองสุขและคณะ (2562) ที่ระบุว่า การสนับสนุนจากสังคมการรับรู้ถึงทักษะความสามารถ และการรับรู้ถึงสุขภาพของตนมีส่วนช่วยให้เกิดความผาสุกทางใจของผู้สูงอายุ สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการให้

ประชาชนชาวไทยโดยส่วนใหญ่จึงมีพฤติกรรมแห่งการให้ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการบริจาคและการทำบุญ โดยมีเหตุผลเพื่อความสุขและสบายใจ หวังผลดีที่จะเกิดในชีวิตในภายภาคหน้า และเป็นโอกาสในการช่วยเหลือสังคม (ยุทธพล เดชารัตนาชาติ, 2564) กลุ่มผู้สูงอายุกลายเป็นกลุ่มที่ต้องให้ความสำคัญ

ในการพัฒนาศักยภาพให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและปัญญาเป็นการเปลี่ยนภาระให้เป็นพลังเพราะหากผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขสังคมจึงมีความจำเป็นและต้องให้ความสำคัญกับมาตรการที่จะมีให้กับประชากรผู้สูงอายุมากขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้สามารถเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมต่อไป

การส่งเสริมอาชีพกลุ่มผู้สูงอายุคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงานของผู้สูงอายุเป็นพิเศษ ระบุว่าแม้จะเป็นที่รับรู้กันทั่วไปว่าไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแล้ว แต่การตระหนักถึงผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรยังมีไม่มากนัก ทั้งการลดลงของวัยแรงงานที่จะส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาความมั่นคงด้านรายได้ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจากอายุที่ยืนนานขึ้น ทำให้เงินออมไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ขณะที่การพึ่งพิงจากบุตรหลานมีน้อยลง และจากการวิเคราะห์ของแนวคิดว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งสรุปได้ว่ากลุ่ม WHOQOL (World Health Organization Quality of Life) ครอบคลุมหลายด้าน เช่น การประเมินคุณภาพชีวิตในหลายมิติ เช่น ร่างกาย จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วยให้ภาพรวมชัดเจน แต่จุดอ่อน (Weaknesses) คือ เน้นการวัดเชิงปริมาณมากกว่าเชิงคุณภาพ ทำให้รายละเอียดเชิงลึกของประสบการณ์ชีวิตอาจไม่ได้รับการสะท้อนอย่างเต็มที่ และแนวคิดหลักของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 คือ การส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างทั่วถึง โดยเน้นให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ รวมทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุขในสังคมไทย โดยรวมแล้วพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้างสังคมที่รองรับและสนับสนุนผู้สูงอายุอย่างเป็นธรรมและครอบคลุม เพื่อให้พวกเขามีความสุขและได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมในทุกมิติของชีวิต (กองส่งเสริมการมีงานทำ, 2568)

บริบทปัญหาของไทย

สภาพแนวโน้มประชากรของประเทศไทยที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ มาตั้งแต่ปี 2548 และคาดการณ์ว่า ในปี 2564 ประเทศไทยจะกลายเป็น “สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์” กล่าวคือ มีประชากรผู้สูงอายุ ถึงร้อยละ 20 หรือมีจำนวน 1 ใน 5 ของประชากรทั้งประเทศ (คณะอนุกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558) และในปี 2575 จะมีประชากรอายุ 60 ปี ขึ้นไปมีสัดส่วนถึงร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่พึ่งพารายได้จากบุตรและเบี้ยยังชีพ ผู้สูงอายุเป็นหลัก มีส่วนน้อยที่ยังประกอบอาชีพหารายได้มีการออมน้อย จึงอยู่ในภาวะพึ่งพิงเป็นหลัก (ข่าวทำเนียบรัฐบาล, 2561) ทั้งนี้ผู้สูงอายุจำนวนมากจัดอยู่ในภาวะเปราะบางถึง 1 ใน 3 ของผู้สูงอายุมีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนซึ่งเป็นตัวชี้วัดสถานภาพทางเศรษฐกิจและ

เป็นมาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

สถานการณ์ดังกล่าว นอกจากจะกระทบต่อตัวผู้สูงอายุแล้วยังกระทบต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมทั้งในด้านการผลิต การออม และการลงทุน รวมถึงภาระการเงินการคลังในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ แนวคิดการมุ่งใช้ประโยชน์จากศักยภาพของผู้สูงอายุตามความพร้อมทั้งจากการทำงาน ทำกิจกรรมและมีส่วนร่วมในสังคมจะช่วยเสริมคุณค่าของผู้สูงอายุและมีสุขภาพที่ดีขึ้นช่วยให้ผู้สูงอายุมีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพิงบุตรหลานและภาครัฐเป็นการช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ตลอดจนเป็นกำลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ (บรรลุ ศิริพานิช, 2562) ได้

บทบาทภาครัฐและสังคมต่อผู้สูงอายุ

บทบาทของภาครัฐต่อผู้สูงอายุในประเทศไทยครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การจัดสวัสดิการ การส่งเสริมอาชีพ การอำนวยความสะดวก และการคุ้มครองผู้สูงอายุ ภาครัฐมีหน้าที่ในการพัฒนาและสนับสนุนระบบการดูแลผู้สูงอายุ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมร่วมมือกันเร่งขับเคลื่อนบทบาทของตนเองในการดำเนินการเพื่อจัดการกับสังคมสูงอายุที่กำลังเผชิญอยู่ และเตรียมการเพื่อรองรับความท้าทายของสถานการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น ได้แก่ จัดทำแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุเป็นการเฉพาะ ติดตามสถานการณ์ของปัจจัยที่เป็นสาเหตุของปัญหาสังคมผู้สูงอายุ กำหนดมาตรการในการดำเนินงานที่ชัดเจน ส่งเสริมการออมในทุกช่วงวัยอย่างจริงจัง ส่งเสริมให้องค์กรพัฒนาเอกชน วัด องค์กรศาสนา มูลนิธิและสมาคมในสังคมไทย จัดให้มีสถานสงเคราะห์คนชราที่ไร้ที่พึ่ง สร้างค่านิยมในหมู่ประชาชนคนไทยให้เอาใจใส่ดูแลบิดามารดา รัฐ ท้องถิ่น ชุมชน ควรระดมผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญในวิชาชีพต่าง ๆ มาเผยแพร่ แนะนำเยาวชนในสถานศึกษาและประชาชนทั่วไป เพื่อเป็นการสร้างความสำคัญ คุณค่าและความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการสืบสานภูมิปัญญา วัฒนธรรมของไทยที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ ทั้งในด้านภูมิความรู้ และประสบการณ์การดำเนินชีวิต มีความเข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง สามารถชี้แนะลูกหลาน คนในสังคมชุมชน ให้ดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม ภูมิปัญญาผู้สูงอายุจึงเป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความเชื่อทักษะ การเรียนรู้ และวิถีชีวิตมาเป็นระยะเวลา ยาวนาน สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีอยู่หลากหลายทั้งในด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม ด้านแพทย์แผนไทย ด้านศิลปกรรม ด้านภาษาและวรรณกรรม ด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี และด้านโภชนาการ เป็นต้น

ที่มาและความสำคัญของโครงการ

ตามเจตนารมณ์ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย พ.ศ. 2547 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้มหาวิทยาลัยราชภัฏ เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ได้ร่วมพลังขับเคลื่อนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มีเป้าหมายมุ่งให้มหาวิทยาลัยราชภัฏร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นทั่วประเทศให้ประชาชนในท้องถิ่นมีคุณภาพชีวิตและการศึกษาที่ดี โดยบูรณาการพันธกิจด้านการผลิตบัณฑิต วิจัย บริการวิชาการ และทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรม เป็นมหาวิทยาลัยรับใช้สังคม (Engagement University) อย่างแท้จริงประกอบด้วย 4 ประเด็นยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การพัฒนาท้องถิ่น 2) การผลิตและพัฒนาครู 3) การยกระดับคุณภาพการศึกษา 4) การพัฒนาระบบบริหารจัดการมีเป้าหมายให้มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ มีระบบบริหารจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมายชุมชนในท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย จึงได้น้อมนำพระบรมราชโองบายและให้ตรงตามเจตนารมณ์ของแผนยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่สำคัญ (Objective and Key Results : OKR) ให้มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย เป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน พื้นฟูการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของประชาชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนและได้ดำเนินการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน/อปท./และองค์กรอื่น

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ได้ตระหนักและเล็งเห็นว่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งของสังคมและประเทศชาติเป็นต้นทุนทางสังคมที่มีค่ามากในฐานะผู้มีประสบการณ์ และเป็นผู้ส่งสมภูมิปัญญาของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เพื่อสืบทอดถึงบุคคลรุ่นหลัง หากผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้และสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้อย่างมีคุณค่า ผู้สูงอายุก็จะเป็นกลุ่มประชากรที่เป็นพลังทางสังคมที่สำคัญแทนที่จะเป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคม จากแนวคิดในการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านแผนงาน ตามโครงการยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 และข้อเสนอแนะจากท่านองคมนตรี มีจุดเน้นให้นำปัญหาของชุมชนท้องถิ่นเป็นมาตรฐานในการจัดทำข้อมูลเสนอโครงการเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อสร้างความเข้าใจและปรับตัวชีวิต ค่าเป้าหมาย จากการลงพื้นที่สำรวจ พบว่า คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย ยังมีปัญหาที่พบบ่อย ได้แก่ สุขภาพเสื่อมถอย โรคภัย รายได้ และอาชีพ พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย และปฏิบัติในศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพกลุ่มผู้สูงอายุ

และกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน ที่มีความพร้อมทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ภูมิปัญญา ฝีมือและทักษะในการพัฒนาเครื่องจักสานให้เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบของชุมชน

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้จัดทำ “โครงการสร้างเสริมความรู้ การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก กลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานไม้ไผ่ ของกลุ่มผู้สูงอายุมีอาชีพ และรายได้ เพื่อพัฒนาต้นแบบเครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางการประเมินการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพประกอบกลุ่มอาชีพผู้สูงอายุ

สรุป

จากแนวคิดโครงการสร้างเสริมความรู้ การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากกลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มผู้สูงอายุมีอาชีพ และรายได้ เพื่อพัฒนาต้นแบบเครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มผู้สูงอายุ และเพื่อเป็นแนวทางการประเมินการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีผู้สูงอายุเข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน การศึกษาใช้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย

ปัจจุบันกลุ่มผู้สูงอายุในเทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย เป็นเพียงกลุ่มเดียวที่ยังคงเหลืออยู่และมีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์จักสานไม้ไผ่ที่ได้รับการสืบทอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และแสดงถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเองที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ เกิดการตระหนักรู้เกี่ยวกับพืชท้องถิ่นที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์กับคนในชุมชนได้ พื้นที่ของตำบลเชียงกลม มีต้นไผ่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติเป็นจำนวนมากชาวบ้านจึงคิดนำมาใช้ประโยชน์ด้วยการทำเครื่องจักสานตามภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ได้รับการถ่ายทอดและทำกันมาตั้งแต่อดีต ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และทักษะการจักสานที่ชำนาญมาประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น หลังจากนั้นกลุ่มผู้สูงอายุได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาโดยใช้เวลาวางจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม มาทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่โดยเริ่มแรก คือ การจักสานกระบี่ข้าว และหวดหนึ่งข้าว ที่ทุกคนในชุมชนหรือครัวเรือนจะต้องใช้กันอยู่เป็นประจำเพื่อเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนเท่านั้น แต่มีปริมาณมากขึ้น ทางกลุ่มจึงมีแนวคิดเพื่อจำหน่ายให้กับชุมชนใกล้เคียงหรือร้านค้าที่ขายส่ง เพื่อเป็นช่องทางในการสร้างรายได้เสริมเข้ามาในครอบครัว แต่ด้วยผลิตภัณฑ์ของกลุ่มมองว่ามีเพียงแค่กระบี่ข้าว และหวดหนึ่งข้าวเท่านั้น ที่ อีกทั้งลดทลายการจักสานยังคงเป็นแบบเรียบง่ายยังไม่มีหลากหลายและโดดเด่นอะไร อีกทั้งช่องทางในการจัดจำหน่าย ของกลุ่มยังอยู่ในวงแคบเฉพาะพื้นที่ ชุมชนและหมู่บ้านตนเองเท่านั้น

ดังนั้น ปัญหาของกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องสุขภาพที่เสื่อมถอย จากโรคภัย การเจ็บป่วย อีกทั้งยังไม่มีความรู้ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ ช่องทางในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมถึงการคำนวณต้นทุนของตัวผลิตภัณฑ์ผู้ศึกษาจึงได้จัดกิจกรรมและสรุปกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ ดังนี้ 1) จุดเริ่มต้นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มีจุดเริ่มต้นมาจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากครอบครัวที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา จากสภาพปัญหาที่เกิดจากสภาพแวดล้อม สภาพทางเศรษฐกิจนำไปสู่การคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาเพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความชอบส่วนตัว จึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาและยึดเป็นอาชีพ และเกิดจากการประกอบอาชีพ

จากจุดเริ่มต้นดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุเกิดการสะสมความรู้ ทักษะ ความชำนาญ มาสร้างเป็นภูมิปัญญาของตนเอง 2) การสร้างภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ เกิดจากการปฏิบัติจริง โดยได้รับการฝึกฝนจากการปฏิบัติจริงมาจากครอบครัว ครูอาจารย์ จากการอบรมและการเรียนรู้ตามสถาบัน จากการแอบจำ การสังเกตจดจำมาจากครอบครัว ผู้รู้ ผู้ชำนาญ แล้วนำมาทำตาม จากประสบการณ์ของตนเองที่ได้ลองผิดลองถูก การสะสมความรู้ที่ละเล็กละน้อย จนเกิดเป็นภูมิปัญญาขึ้น และจากพิธีกรรมที่ได้รับการสืบทอดมาจากรบรรพบุรุษจนเกิดเป็นภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ จากจุดเริ่มต้นที่เกิดจากการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมสภาพปัญหา ความชอบส่วนตัว และการประกอบอาชีพ นำไปสู่การสร้างภูมิปัญญาที่ได้มาจากการเรียน การอบรม การปฏิบัติจริง จากประสบการณ์ ตนเอง และทางด้านพิธีกรรม จนมาถึงรูปแบบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ และ 3) กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ มีวิธีการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติจริง การสาธิตประกอบการบรรยาย การบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและถ่ายทอดเฉพาะสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น หรือกลุ่มคนที่สนใจ เพื่อมุ่งหวังให้คนรุ่นใหม่ได้สืบทอดภูมิปัญญาต่อไป

ผลลัพธ์โครงการ 1) เกิดเวทีและพื้นที่ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครื่องจักรสานไม้ไผ่ ของกลุ่มผู้สูงอายุ 2) เกิดจำนวนแผนงาน/โครงการเพื่อยกระดับ เศรษฐกิจฐานรากระดับตำบล จำนวน 1 ตำบล 3) รายได้ของครัวเรือนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มขึ้น ร้อยละ 10 4) ครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ (Paradigm shift) ที่มีการยกระดับคุณภาพชีวิต จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ 5) การขอมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6) เกิดการสร้างเครือข่ายการบูรณาการพัฒนาท้องถิ่น ระหว่าง คณะ/สถาบันการศึกษาทั้งภายใน ภายนอกมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ องค์กรที่เกี่ยวข้อง

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน พบว่า ภายในชุมชนมีการผลิตเครื่องจักสานไม้ไผ่ขึ้นมาใช้ภายในครัวเรือนเป็นจำนวนมากแต่ยังขาดช่องทางในการจัดจำหน่าย เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากขึ้นผู้ศึกษาจึงได้ดำเนินการฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ผ่านกิจกรรมอบรม 2 กิจกรรม ได้แก่

1. อบรมพัฒนาศักยภาพด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องจักสานไม้ไผ่ของกลุ่มผู้สูงอายุมีอาชีพ และรายได้ โดยการเชิญวิทยากร ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้เชี่ยวชาญ มาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ที่มา รูปแบบ กระบวนการจักสานไม้ไผ่

2. อบรมการพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ โดยการเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ มาให้ความรู้ การเลือกสรรวัสดุที่เหมาะสมกับลายของผลิตภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์และกลุ่มผู้สูงอายุ มีส่วนร่วมออกแบบผลิตภัณฑ์จำนวน 5 ผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย หวดนึ่งข้าว กระตืบข้าว ชุตเบรก ชะลอม และตระกร้าผ้า

ด้านการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้สูงอายุและชุมชน พบว่า ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการถ่ายทอด ความร่วมมือ ความเชี่ยวชาญ และความถนัดของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเชิญปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้สูงอายุ เป็นวิทยากร ถ่ายทอดกระบวนการภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุ เห็นคุณค่าและเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองเพิ่มมากขึ้น รวมถึงทำให้เกิดพลังกระตุ้นความคิดที่จะถ่ายทอด และต่อยอดให้กับคนรุ่นใหม่และรุ่นต่อ ๆ ไปได้

อีกทั้งควรให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกิดจากองค์ความรู้ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยภาครัฐ ควรสนับสนุนให้มีการบรรจุหลักสูตรการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยในระบบการศึกษาของชาติ โดยมี ครูภูมิปัญญาเป็นผู้ฟื้นฟูและบูรณาการไปสู่คนทุกรุ่นทุกสมัย

องค์ความรู้ใหม่

โครงการสร้างเสริมความรู้ การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจ ฐานราก กลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบล เชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” เป็นการจัดการองค์ความรู้ ด้านงานหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่จากชมรมผู้สูงอายุภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม เครื่องจักสานผู้สูงอายุสืบทอดการจักสานจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น มีอุปกรณ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์ เครื่องจักสานที่ไม่ยุ่งยาก ประกอบด้วย มีด เครื่องเรียดไม้ไผ่ ทำเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นการพัฒนา ผลิตภัณฑ์จักสานหัตถกรรมไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์หาแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญา ในท้องถิ่นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ มีรูปแบบที่ ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการซื้อผู้วิจัยร่วมกับชมรมผู้สูงอายุ วิเคราะห์คัดสรรผลิตภัณฑ์แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะจาก ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา โดยใช้หลักการออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ผลงานออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสาน สำหรับงานตกแต่งและใช้สอยได้เป็นผลิตภัณฑ์ ต้นแบบ ประเภท โคมไฟแขวน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและลวดลายเดิม ๆ ให้เป็นงานที่แปลกใหม่ มีความทันสมัย มีเอกลักษณ์ของชุมชน รูปแบบเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ใช้งานสะดวก และมีความ เป็นไปได้ในการผลิต สร้างได้ดังนี้

โครงการ “สร้างเสริมความรู้ การพัฒนาต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ เพื่อยกระดับ เศรษฐกิจฐานราก กลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเชียงกลม อำเภอปากชม จังหวัดเลย” ได้สร้างองค์ความรู้ ใหม่ในด้านหัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ โดยเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ชมรมผู้สูงอายุ และ ผู้เชี่ยวชาญ ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิเคราะห์ และพัฒนา เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการตลาด

1. ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุมีความรู้และทักษะด้านการจักสานไม้ไผ่ซึ่งได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีการใช้เครื่องมือพื้นฐานที่เรียบง่าย เช่น มีด และเครื่องเหลาไม้ไผ่ การถ่ายทอดองค์ความรู้เกิดขึ้นจากการฝึกฝนจริงในครอบครัวและ ชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ และการดำรงชีวิต

2. ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ “โคมไฟแขวนจากไม้ไผ่” ซึ่ง ออกแบบใหม่ให้มีรูปแบบ ลวดลาย และฟังก์ชันการใช้งานที่ ทันสมัย แต่ยังคงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีการร่วมวิเคราะห์ คัดสรร และปรับปรุงตาม คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและการตลาด เพื่อเพิ่ม มูลค่าทางเศรษฐกิจ และความเป็นไปได้ในเชิงพาณิชย์

3. ด้านนโยบาย ผู้สูงอายุมีศักยภาพในการออกแบบและต่อยอดภูมิปัญญาได้ดี แต่ ประสบปัญหา เรื่องการขาดความต่อเนื่องในการสืบทอดองค์ความรู้ เสนอให้สถาบันการศึกษา อปท. ภาครัฐ และ ภาคเอกชน สนับสนุน กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังคนรุ่นใหม่ โดยใช้กลไกความร่วมมือในรูปแบบเครือข่ายพัฒนาชุมชน

4. ด้านวิชาการ เสนอให้มีการจัดตั้งหลักสูตร “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ในระบบ การศึกษาระดับชาติ และควรบูรณาการองค์ความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านเข้าสู่การเรียนการสอน โดยให้ผู้สูงอายุเป็น “ครูภูมิปัญญา” ที่มีบทบาทในการ ถ่ายทอดทักษะและแนวคิดแก่เยาวชนและนักศึกษา เพื่อส่งเสริม

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ผู้สูงอายุมีความสามารถในการออกแบบและพัฒนาต่อยอดเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาคือความต่อเนื่องและการคงอยู่ของภูมิปัญญาที่เกิดจากปราชญ์ชาวบ้าน ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายดังเช่น สถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรหาแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่และรุ่นต่อ ๆ ไป ในเชิงวิชาการ การดำเนินการจัดตั้งหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบรรจุเป็นหลักสูตรการศึกษาระดับชาติ และเชิญปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมบูรณาการการศึกษาให้กับเยาวชน นิสิต นักศึกษา รุ่นใหม่และรุ่นต่อ ๆ ไป ได้รับการศึกษาและสามารถนำไปพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพที่ยั่งยืนได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2567). สถิติจำนวนประชากรและบ้าน. <http://www.dopa.go.th>.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2567). ความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรต่อความมั่นคงของมนุษย์ในประเทศไทย. <http://www.wpq.dsdw.go.th/attach/f1-170622833.pdf>.
- กองส่งเสริมการมีงานทำ. (2568). ส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ https://www.doe.go.th/prd/vgnew/custom/param/site/132/cat/40/sub/0/pull/detail/view/detail/object_id/455.
- ข่าวทำเนียบรัฐบาล. (2561). ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง นโยบายแห่งรัฐ : ระเบียบวาระแห่งชาติในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์. <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/11409>.
- คณะกรรมการจัดสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). สังคมผู้สูงวัยจะสร้างพลังอย่างไรในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน, เอกสารหลักและมติสมัชชาผู้สูงอายุระดับชาติ ปี พ.ศ. 2558. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมกิจการผู้สูงอายุ.
- จันทนา สารแสง. (2561). คุณภาพชีวิตและพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลทุ่งข้าวพวง อำเภอ เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เทศบาลตำบลเชียงกลม. (2565). ข้อมูลผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ. <http://chiangklom.go.th>.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2562). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ประยูร อิมิวัตร์ และคณะ. (2562). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นฐาน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 7(2), 178-193.
- พวงทอง ไกรพิบูลย์. (2561). ผู้สูงอายุ. <https://haamor.com>
- พัชราภรณ์ พัฒนะ. (2560). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เข้าโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดสระบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.). (2559). รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย.
- ยุทธพล เดชารัตนาชาติ. (2564). รูปแบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

- ยุพา ทองสุขและคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้สูงอายุ. วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 33(1), 95-110.
- วิธมา ธรรมเจริญและคณะ. (2562). ปัจจัยทำนายการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุในจังหวัดจันทบุรี. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 21(2), 48-64.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2566). วิฤติประชากร. <http://www.sso.go.th/>.
- สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย. (2567). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดเลย ประจำปี 2567. <https://fliphtml5.com/rmins/hlff/>.
- WHOQOL Group. (1995). The World Health Organization Quality of life assessment (WHOQOL): Position paper from the World Health Organization. Retrieved November 6, 2019, from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000126321>.